

ЕКОНОМІКА

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

УДК 332.1; 353:352.07 (477)

Біла С. О.

Національний інститут стратегічних досліджень

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ВАЖЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено системні проблеми регіонального розвитку та стратегічні пріоритети розробки та впровадження нової регіональної політики в Україні. Особлива увага приділена пріоритетам модернізації Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року, визначено шляхи підвищення ефективності функціонування Державного фонду регіонального розвитку в Україні. Обґрунтовано сутність синергетичного підходу до впровадження нової регіональної політики в Україні.

Ключові слова: *регіональний розвиток; стратегічні пріоритети; нова регіональна політика; модернізація; Державна стратегія регіонального розвитку; Державний фонд регіонального розвитку; синергетичний підхід; просторовий розвиток; управління регіональним розвитком.*

Регіональна політика у ХХІ ст. для кожної держави (як для розвинутих країн “золотого мільярду”, так і для країн, що розвиваються), з кожним роком набуває все більшого стратегічного значення. Адже люди проживають на всій території країни (як у столиці, так і на віддалених, периферійних територіях). Збалансований розвиток регіонів, доступність публічних послуг для людини (незалежно від місця її проживання) – запорука процвітання країни, фундамент зростання конкурентоспроможності, стабільного соціально-економічного та просторового розвитку держави. Саме тому регіональний розвиток, державна регіональна політика в Україні опинились у центрі уваги науковців, практиків, міжнародних експертів. Така постановка проблеми свідчить про актуальність дослідження стратегічних пріоритетів та важелів реалізації нової регіональної політики як невід’ємної складової комплексних реформ, що тривають в Україні.

Науковий аналіз системних проблем формування та реалізації регіональної політики традиційно перебуває у центрі наукових досліджень українських вчених. Так, системні проблеми соціально-економічного розвитку дослідив О. В. Черевко [1].

Базові прорахунки на рівні державного управління регіональним розвитком України висвітлила О. Б. Коротич [2]. Аналіз державного управління розвитком міста (в контексті реалізації державної регіональної політики) здійснив О. В. Бойко-Бойчук [3]. Питання конкурентоспроможності регіону, шляхи його підвищення та роль державної регіональної політики у цьому процесі дослідила І. О. Дегтярьова [4]. В українській регіоналістиці є багато наукових досліджень, присвячених окремим питанням реформування регіональних комплексів. Так, системні проблеми реформування старопромислових регіонів, аналіз механізмів та важелів їх реалізації представлені у роботі Ю. В. Макогона, І. М. Долі, Т. М. Медведкіна, О. І. Снігової тощо [5]. Поряд з цим, у сучасній регіоналістиці відсутні наукові роботи, у яких висвітлюються стратегічні пріоритети реформування та регіонального розвитку в Україні, важелі практичної реалізації державної регіональної політики.

На сьогодні для України і досі залишається невирішеною низка проблем, що формують виклики та обумовлюють необхідність змін у підходах до розробки та реалізації нової регіональної політики. Зокрема, йдеться про незбалансованість структури регіональних економічних комплексів, переважання експортної зорієнтованості сировинних галузей (секторів) регіональної економіки. Це ставить регіон та його розвиток у залежність від зміни цін на сировину та енергоносії на світових ринках. Високий рівень зношення ОПФ (до 70-80%), застаріла інфраструктура регіону (у т. ч. дорожньо-транспортна, комунікаційна, інформаційна тощо) є перешкодою на шляху залучення інвестицій, реалізації інноваційно-інвестиційних проектів на регіональному рівні. Консервація в Україні упродовж тривалого періоду часу неефективної системи державного управління регіональним розвитком, відсутність дієвої взаємодії влади на рівні центр – регіон – район ускладнюють впровадження реформ, гальмують розвиток місцевого самоврядування, знижують зацікавленість на місцях щодо пошуку внутрішніх ресурсів розвитку тощо.

Для забезпечення стабільного регіонального розвитку в Україні має бути присутнє стратегічне бачення цілей, стратегічних пріоритетів та важелів реалізації державної регіональної політики.

Мета (ціль) статті – визначити стратегічні пріоритети, обґрунтувати важелі реалізації нової регіональної політики в Україні.

Для досягнення означеної цілі у статті представлено низку **завдань**:

– дослідити стратегічні пріоритети розробки та впровадження нової регіональної політики в Україні;

– визначити основні пріоритети модернізації Державної стратегії регіонального розвитку в Україні на період до 2020 року;

– виявити системні проблеми та шляхи підвищення ефективності функціонування Державного фонду регіонального розвитку в Україні.

В Україні триває модернізація регіонального розвитку, активізується процес становлення нової державної регіональної політики. Серед стратегічних пріоритетів модернізації регіонального розвитку – зміщення акцентів на розкриття внутрішнього потенціалу регіонів та їх комплексне задіяння задля зростання добробуту громадян; пошук гідної відповіді публічної влади на виклики, ризики (ендогенного та екзогенного походження), що виникають внаслідок подовження рецесії світового господарства та негативно впливають на соціально-економічний розвиток українських

регіонів; віднайдення та задіяння в Україні ефективних механізмів та інструментів стимулювання місцевого, регіонального розвитку, активізації підприємницької ініціативи на місцях, запровадження дієвих стимулів щодо налагодження ефективного міжрегіонального, міждержавного міжрегіонального, транскордонного та інтеррегіонального співробітництва, формування в Україні ємного внутрішнього ринку, інтегрованих регіональних соціально-економічних комплексів.

Реформування регіонального розвитку – довготривалий процес, ускладнений великою кількістю інституційних, правових, управлінських “прогалин” та прорахунків (що існують, та постійно виникають на всіх рівнях публічної влади внаслідок дії як об’єктивних, так і суб’єктивних чинників). На практиці ситуація ускладнюється уповільненим переходом від домінуючої моделі “єдиного управлінського центру регіонального розвитку” та усталених традицій централізованого ресурсного забезпечення місцевого, регіонального розвитку до мультицентристської регіональної політики, дієздатного місцевого самоврядування, ефективної взаємодії органів публічної влади, представників бізнес-середовища, громадськості на місцях, зорієнтованих на впровадження принципу субсидіарності, на самостійний пошук та задіяння внутрішніх (місцевих) ресурсів розвитку території (та громади) на потреби регіонального розвитку та зростання добробуту людини.

В процесі розробки та впровадження державної регіональної політики в Україні й досі відсутнє єдине бачення шляхів, механізмів та інструментів узгодження трьох взаємопов’язаних та взаємозалежних складових комплексного виміру регіонального розвитку: **секторального** (галузево-секторального, що забезпечує стабільне функціонування регіональних економічних комплексів та їх стійке соціально-економічне зростання), **територіально-просторового** (з урахуванням досягнення збалансованого просторового розвитку, у т. ч. на рівні: міста – приміські території – сільські території; вирішення системних проблем периферійних, депресивних територій, міських агломерацій та прилеглих до них “зелених зон” та ін.); **управлінського** (у т. ч. створення єдиної системи стратегічного планування та прогнозування розвитку держави та регіонів, оптимізація системи територіальної організації влади, розвиток місцевого самоврядування тощо). Усвідомлення єдності триєдиного підходу до формування нової регіональної політики – запорука підвищення конкурентоспроможності регіонів, досягнення збалансованого територіального розвитку, успішного здійснення комплексу започаткованих реформ, що впроваджуються на місцевому, регіональному рівні, у межах України в цілому. Саме такий синергетичний принцип щодо єдності галузево-секторального, просторового та управлінського підходів, на нашу думку, має стати основою модернізації Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року, основою реформування державної регіональної політики в Україні.

Прагнення України отримати статус асоційованого члена ЄС (листопад, 2013 р.) формує нові виклики щодо розробки та впровадження регіональної політики. Адже регіональний розвиток традиційно залишається стратегічним пріоритетним напрямком політики Євросоюзу. На підтвердження цього – у 2013 р. ЄС було розпочато реалізацію проекту “Підтримка регіонального розвитку в Україні”. Серед пріоритетів проекту: прийняття в Україні оновленої Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року, сприяння розвитку громадянського суспільства, залучення громадськості

до реалізації політики регіонального розвитку на місцях.

Особливу роль в процесі реалізації державної регіональної політики відіграє Державний фонд регіонального розвитку. Запроваджений у 2012 році Державний фонд регіонального розвитку визнано інститутом, що фінансує тенденції довгострокового регіонального розвитку [6]. Для виконання таких завдань ДФРР отримує бюджетні кошти та витрачає їх на реалізацію наступних цілей регіонального розвитку (відповідно до норм статті 24 Бюджетного кодексу України): на виконання державної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій розвитку; державних цільових програм та інвестиційних програм (проектів) у частині виконання заходів регіонального розвитку; угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій; державних програм розвитку транскордонного співробітництва; програм і заходів соціально-економічного розвитку регіонів, включно з програми і заходами розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць (зокрема, малих міст, гірських населених пунктів зон спостереження) тощо.

У 2012 році Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2012 р. № 243-р “Про затвердження переліку об’єктів і заходів, що фінансуються у 2012 році за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку” було затверджено пооб’єктний розподіл 1 641 450 тис. гривень у межах передбачених обсягів фінансування коштів ДФРР. До переліку було включено понад 500 програм (проектів), реалізація яких у 2012 році передбачала здійснення будівництва та реконструкції закладів освіти, охорони здоров’я, культури, спорту і соціального захисту, об’єктів житлово-комунального господарства, а також транспортної інфраструктури. Водночас, аналіз переліку об’єктів і заходів, визначених як такі, що фінансувалися у 2012 році за рахунок коштів ДФРР дають підстави стверджувати, що кошти ДФРР спрямовувалися, в основному, на вирішення повсякденних поточних проблем регіону без урахування інноваційно-інвестиційних пріоритетів регіонального розвитку, що суперечить цільовому призначенню діяльності ДФРР та не відповідає завданню реалізації цілей інвестиційної спрямованості функціонування ДФРР.

Для усунення суб’єктивізму та фрагментарності щодо процесів формування та використання ДФРР доцільно чітко унормувати пріоритети його діяльності (та фінансування) як інструменту, що створений з метою фінансування цілей середньострокового та довгострокового регіонального розвитку. Кошти ДФРР мають бути спрямовані на фінансування заходів, що відповідають цілям підтримки (стимулювання) місцевого, регіонального розвитку, сприяють підвищенню інвестиційної привабливості та зростанню конкурентоспроможності регіонів, створенню “точок росту” і “ареалів регіонального розвитку”, вирішенню системних проблем просторового та соціально-економічного розвитку територій, створенню нових робочих місць.

За відсутності Положення про Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) за функціями, які він виконує на практиці, поступово перетворюється на резервний фонд для здійснення (за рахунок бюджетних коштів) термінових, непередбачуваних видатків, що не мають постійного характеру та суттєво не впливають на процеси стимулювання місцевого, регіонального розвитку, вирішення комплексних соціально-економічних проблем розвитку регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності. З урахуванням активізації процесів євроінтеграції України, слід очікувати, що з огляду

на пріоритетність розробки та впровадження для країн ЄС політики регіонального розвитку перед Україною обов'язково постане питання щодо відповідності функціонування ДФРР принципам та критеріям функціонування структурних фондів ЄС (серед яких є й Європейський фонд регіонального розвитку). Тому актуальності набуває проблема створення Українського фонду регіонального розвитку (*назва умовна*) як самостійного фінансового інституту.

Висновки та перспективи подальших розвідок.

Усвідомлення в Україні на всіх рівнях публічної влади нової ролі державної регіональної політики як основного інструменту забезпечення комплексного розвитку територій, надання людині якісних та доступних публічних послуг, сприяння розвитку підприємництва та створення в регіонах нових робочих місць – шлях до зростання добробуту людини, становлення України як сучасної демократичної держави.

Процес формування нової регіональної політики в Україні (що, одночасно з цим, передбачає розробку та впровадження принципів, стратегічних пріоритетів регіонального розвитку, механізмів та інструментів стимулювання регіонального розвитку) потребує реалізації наступних заходів: модернізації Державної стратегії регіонального розвитку України до 2020 року (та узгодження її базових стратегічних пріоритетів з орієнтирами регіональної політики ЄС); застосування дієвих стимулів (механізмів, інструментів) щодо підвищення конкурентоспроможності регіонів України (у т. ч. у сфері досягнення параметрів сталого (екологічно-орієнтованого) регіонального розвитку); запровадження заходів регіональної політики, зорієнтованих на інституційну підтримку та стимулювання розвитку периферійних/депресивних територій; запровадження в Україні позитивного світового досвіду щодо децентралізації управління на місцевому, регіональному рівні, оптимального та ефективного розподілу повноважень на всіх рівнях публічної влади; посилення повноважень та відповідальності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, у т. ч. у сфері надання публічних послуг (освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення тощо); запровадження в Україні європейської практики ресурсного забезпечення публічної влади на місцях для вчасного та якісного виконання ними власних та делегованих повноважень, надання людині (незалежно від місця її проживання) рівноправного доступу до якісних публічних послуг.

Особливої уваги потребує питання удосконалення діяльності ДФРР в Україні. Зокрема, ДФРР має стати дієвим інструментом реалізації державної регіональної політики, що потребує розробки окремого положення про ДФРР. У Положенні про Державний фонд регіонального розвитку має бути чітко визначено призначення, мету, завдання та очікувані результати його діяльності, зорієнтовані на стимулювання регіонального розвитку. У межах ДФРР доцільно об'єднати всі фінансові джерела державної підтримки регіонального розвитку, забезпечити прозорість їх розподілу, усунути можливість погашення за рахунок коштів ДФРР поточних витрат на місцях, не зорієнтованих на підтримку середньо та довгострокових цілей регіонального розвитку. Підвищення конкурентоспроможності регіонів, впровадження дієвої державної регіональної політики – запорука процвітання України у XXI ст.

Використані джерела:

1. Черевко О. В. Стратегія соціально-економічного розвитку регіонів України : моногр. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 424 с.
2. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України : монографія. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2006. – 220 с.
3. Бойко-Бойчук О. В. Державне управління розвитком міста: моделі та механізми : монографія / О. В. Бойко-Бойчук. – К. : Унів. вид-во Пульсари, 2010. – 236 с.
4. Дегтярьова І. О. Конкурентоспроможність регіону: стратегічні пріоритети та механізми державного управління: монографія / І.О.Дегтярьова. – К. : НАДУ, 2012. – 368 с.
5. Перспективи та напрямки розвитку старопромислових регіонів України у посткризовий період. Аналітична доповідь / Ю. В. Макогон, І. М. Доля, Т. М. Медведкін, О. І. Снігова [та ін.] : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dn.niss.gov.ua/content/articles/files/cris-cb61f.pdf>
6. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України: Закон України від 12 січ. 2012 р. № 4318-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 39. – ст. 464.

Белая С. А. Стратегические приоритеты и механизмы реализации новой региональной политики на Украине.

В статье освещаются системные проблемы регионального развития, стратегические приоритеты разработки и внедрения новой региональной политики на Украине. Особое внимание уделено приоритетам модернизации Государственной стратегии регионального развития до 2020 года, выявлению путей повышения эффективности функционирования Государственного фонда регионального развития на Украине. Обоснована сущность синергетического подхода к внедрению новой региональной политики на Украине.

Ключевые слова: *региональное развитие; стратегические приоритеты; новая региональная политика; модернизация; Государственная стратегия регионального развития; Государственный фонд регионального развития; синергетический подход; пространственное развитие; управление региональным развитием.*

Bila S. O. Strategic priorities and realization leverages of the new regional policy in Ukraine.

The article highlights the systemic problems of regional development and strategic priorities for the development and implementation of the new regional policy in Ukraine. Particular attention is paid to the priorities of modernization of the National Regional Development Strategy 2020, the ways to enhance the functioning of the State Fund for Regional Development in Ukraine has been determined. The essence of a synergistic approach to implementation of the new regional policy in Ukraine has been justified.

Keywords: *regional development, strategic priorities, new regional policy, modernization, National Strategy for Regional Development, the State Regional Development Fund, synergistic approach, spatial development, the management of regional development.*

УДК:330.111.62(477)

Радченко В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**ЭФЕКТИВНІСТЬ НОВОЇ СИСТЕМИ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ:
МЕТОДОЛОГІЯ ПРОБЛЕМИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЙ
ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

В статті досліджується проблема ефективності нової системи відносин власності в Україні, яка розглядається з двох боків: з економічного і соціального (соціально-економічна